

Remissvar
Ju2021/03517

Justitiedepartementet
Enheten för immaterialrätt och transporträtt
ju.13@regeringskansliet.se

Upphovsrätten på den digitala inre marknaden

Bildleverantörernas Förening – BLF_Fotograferna har inbjudits att lämna synpunkter på Justitiedepartementets promemoria, 2021-10-08, *Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (Ds 2021:30)*.

Om Bildleverantörernas Förening – BLF_Fotograferna

BLF_Fotograferna, nedan BLF, är en organisation för den som arbetar professionellt med bild, film eller video med ett redaktionellt inslag. Vi har funnits sedan 1950 och genom vårt servicebolag BLF Bildhantering AB erbjuder vi branschservice till fotografer, filmare, videoproducenter, kommersiella arkiv, bildbyråer, bildköpare, nyhetsgrafiker, museer, organisationer och jurister inom upphovsrätt. Vi bevakar upphovsrätten och ger årligen ut guider med rekommendationer kring prissättning, leveransvillkor och praktisk upphovsrätt.

BLF är medlem i Bildupphovsrätt och Bonus Copyright Access. BLF Bildhantering är styrelsemedlem i Coordination of European Picture Agencies Press Stock Heritage, CEPIC, en internationell organisation för bildbyråer och bildföretag med 600 medlemmar från 20 länder.

Omfång

BLF lämnar synpunkter som främst berör våra medlemmar och andra upphovspersoner inom fotografi och rörlig bild. Avseende vissa lagförslag hänvisar vi till svar som Bildupphovsrätt i Sverige, Journalistförbundet och KLYS tillsammans med Copyswede lämnar.

Bakgrund till direktivets uppkomst

Utvecklingen på internet har varit fantastisk senaste tjugo åren. Affärsmöjligheterna har fullständigt exploderat och våra möjligheter som yrkespersoner och individer att enkelt samla in, bearbeta och dela information har förflyttat kontor och vardag till olika tjänster på internet. Oavsett vad man i övrigt har för ingång i frågan så är det en revolution som bara är i sin linda. Internets möjligheter suddar bort gränser och skapar gränslösa möjligheter oavsett var på planeten du fysiskt befinner dig på.

Men traditionella medier – det vi i Sverige benämnt som den tredje statsmakten – har lidit hårt av den nya verkligheten. Annonspengarna landar hos plattformarna och många tar det för givet att bilder och nyheter är gratis. Det har medfört att mediehus i ett försök att rädda sina affärer har vänt sig till sina underleverantörer, text- och bildskaparna, med krav på oskäliga avtal (fulavtal) som följd.

Samtidigt har upphovspersonernas skapande i bild, text, illustration och konst varit ett digitalt tillväxtmedel i informationssamhällets utveckling. Problemet är att få betalat för det smörjmedel som våra medlemmar och andra upphovspersoner skapar. Det har uppenbarligen kloka politiker inom EU insett.

Kostnaden för detta kommer inte på något sätt att drabba någon fattig. Det är miljardföretag i dollar, plattformar och andra företag som aggregatorer inom nyheter och information som under närmare 20 år levt omåttligt gott på vad andra skapat. Genom att göra rätt för sig kommer de att se till att vi fortsatt kan ha våra vardagsrum, livsresor och andra upplevelser på nätet. Förhoppningsvis bidrar den kommande lagstiftningen till en ökad förståelse för hur viktigt det som bildskapare och andra kulturskapare bidrar med är för var och en av oss. Och det oavsett om det är i en privat sfär eller i ett företagande.

Allmänt om promemorian

Justitiedepartementet har sedan 2019 haft en mycket bred referensgrupp, där BLF ingått, för inhämtning av synpunkter kring direktivet. Det arbetet har förflutit på ett genomtänkt och bra sätt även om beslutet att vänta in vägledning från EU angående artikel 17 tvivelsutan har sinkat genomförandet av direktivet i Sverige.

Däremot är det anmärkningsvärt att departementets slutprodukt med tanke på direktivets uppkomst och syfte inte på ett tydligare sätt tar ställning för den som har upphovsrätt på den inre digitala marknaden. Tvärtom finns det i promemorian skrivningar som innebär försämringar jämfört direktivtexten. Artiklarna 5, 15 och 17, 18–23 har enligt vår mening nu en sämre innebörd för upphovspersonerna jämfört med direktivtexten. Det är olyckligt och behöver åtgärdas. Det räcker med att läsa skäl 1 och 2 i direktivet för att inse att vi hamnat fel. DSM är upphovspersonernas direktiv. Avslutningsvis ska fotografisk bild genomgående ha samma bäring som fotografiskt verk i genomförandet av direktivet i svensk lagstiftning.

Uppmaning till regeringen

Rätt implementerat kommer direktivet vara ett startskott för ytterligare möjligheter för privat- och yrkespersoner att dela och använda material som någon annan skapat. Som privatperson kommer det att vara gratis och inte heller synas på skattsedeln medan det för företag som livnär sig på andras skapande kommer att innebära en rimlig kostnad som inte på något sätt förhindrar fortsatt företagande eller innovativ utveckling.

För att detta ska kunna ske kommer det behövas en bredare genomgång av upphovsrättslagen. Den är ursprungligen från 1960 och har helt naturligt en analog aura över sig. Namn-angivelsefrågan där vi inte lever upp till Info-Socdirektivet eller GDPR, förutsättningar för skadestånd, att stillbild och rörlig bild inte har samma skydd i lagtexten och att länkingsproblematiken är outredd är exempel på att upphovsrättslagen behöver anpassas för att vi ska uppnå ett rätts- och informationssamhälle som stärker demokratin i en digital värld.

BLF önskar att regeringen men även övriga partier tar till sig ovanstående resonemang och att regeringens slutgiltiga förslag på ett mycket bättre sätt möter upp syftet med direktivet och att Sverige därigenom kan bli ett land som går i bräschen för att få till en fungerande inre marknad som respekterar och ersätter upphovspersoner som bidrar till vårt allmänna välbefinnande på nätet och som ger företag bränsle att utveckla tjänster för informationssamhällets bästa.

5. Nya inskränkningar i upphovsrätten

Bara de obligatoriska inskränkningarna i direktivet ska föras in i URL. BLF anser att en inskränkning i upphovsrätten per definition innebär att det är till förfång för upphovs-personernas rättigheter. Vår ståndpunkt är att inskränkningarna ska vara så få som möjligt utan att yttrandefriheten äventyras och att upphovspersonerna alltid ska kompenseras när en inskränkning nyttjas. Vi föreslår vidare att inskränkningarna tillfogas rekvisitet att ”Upphovsmannens namn och källan måste anges om det inte visar omöjligt”. I övrigt hänvisar till det svar som Bildupphovsrätt i Sverige lämnar in.

6. Kulturarvsinstitutioners användning av verk som inte finns i handeln

BLF delar promemorians uppfattning att direktivets benämning *utgångna verk* i sammanhanget är sämre än *verk som inte finns i handeln* och vi tillstyrker departementets förslag. I övrigt kan vi inte se att direktivet i denna del får någon direkt påverkan då det redan finns en fungerande avtalslicens på området.

7. Avtalslicenser

BLF hänvisar till det svar som Journalistförbundet lämnar.

8. Medling vid licensiering av filmverk för beställvideotjänster

BLF har ingenting emot förslaget som sådant men det är av betydelse att det säkerställs att det finns kompetenta medlare tillgängliga. Här har staten en kontrolluppgift i att se till att direktivet kan genomföras på ett för branschen bästa möjliga sätt.

9. Fria återgivningar av bildkonstverk

Vi delar den åsikt som Bildupphovsrätt i Sverige för fram i sitt svar att det här är en udda detaljreglering. Utifrån ett svenskt perspektiv måste det tydligt framgå i förarbetena att detta endast gäller det som kan betraktas som ”semesterbilder” av utgångna konstverk.

Vi har under referensarbetet tagit upp problemet med att skilja på fotografisk bild och fotografiskt verk. Det som i fotograferingsögonblicket kan uppfattas som en fotografisk bild kan i någon annans öga eller kommersiella verksamhet vara ett verk värt att betala för. Vår förhoppning är att denna artikel ges mycket ringa betydelse och att det tillsätts en utredning kring fotografisk bild och fotografiskt verk för att få till en bättre harmonisering mellan de olika uttrycksformer som omfattas av upphovsrätt. Fotografi togs inte in i upphovsrättslagen förrän 1994 och intill denna dag är fotografiska verk enligt vår uppfattning ur ett juridiskt perspektiv inte jämställd med andra verk. Se *HD T 1963-15* och *PMÖD PMT 722-17*.

10. En ny rättighet för utgivare av presspublikationer

Det här är en efterlängtd lösning för alla som värnar en stark och fristående press. Digitaliseringen har i mångt och mycket varit en käftsmäll för traditionella medier. De tryckta tidningarna blir färre, upplagorna sjunker och i digital form har andra företag utan kostnad kunnat använda tidningarnas material och annonspengarna har i stor utsträckning hamnat hos plattformarna. Nu ska det rättas till genom en helt ny närstående rättighet, ett investerings-skydd för presspublikationer. Direktivtexten 15.2 ger ett tydligt stöd för att den ”vanliga” upphovsrätten till det som fyller tidningarna ska vara ograverad och artikeln bör införas i den svenska lagstiftningen. Det gör att upphovspersonernas bästa även kan komma till uttryck i denna artikel.

Men med den lösning som promemorian erbjuder riskerar att få negativa konsekvenser för inblandade parter. Vi förstår inte varför departementet öppnar upp för en situation där nätföretagen kan spela ut medieföretagen mot varandra och där upphovspersonerna blir gisslan i förhandlingar som mycket väl kan sluta i uppgörelser som inte innehåller några reda pengar utan utbyte av tjänster eller motsvarande. Våra medlemmars och andra upphovspersoners rättsliga och ekonomiska intressen sätts då helt ur spel och det är inte på något sätt direktivet syfte eller mening.

Om den lösning som presenterats går igenom kommer det snart att uppstå konfliktytor mellan nätföretagen och upphovsmannagrupperna, mellan medieföretagen och upphovsmannagrupperna och eventuellt även internt inom utgivarsidan. Artikel 15 riskerar att bli ett haveri. Kanske är det vad departementet befarar med tanke på det som står på sidan 234 under kapitlet om *Ekonomiska och andra konsekvenser*:

”Om sådana avtal kommer till stånd kommer det att leda till intäktsökningar för utgivarna och i motsvarande mån till kostnader för leverantörerna. I vilken utsträckning, och i så fall till vilka belopp, ersättning kommer att utgå är en fråga för marknadens parter och någon prissättning finns alltså ännu inte. Också uphovsmännens rätt till ersättning kommer att vara avhängig dessa förhandlingar. Om utgivare ingår avtal med leverantörer av informationssamhällets tjänster kommer de intäktsökningar detta ger upphov till också komma uphovsmännen till del.“

Notera särskilt att det står ”Om” och inte ”När” på två vitala ställen i texten ovan. Det är ingen hemlighet att vi på bildsidan haft givande möten med justitiedepartementet i denna fråga och vi har även träffat och haft kontakter med Tidningsutgivarna och Sveriges Tidskrifter. Glädjande nog har utgivarsidan och uphovsmannasidan en samsyn kring hur artikel 15 bäst kommer till sin rätt i Sverige och det är genom en särskild avtalslicens. Förutsättningen att hantera och genomföra detta är god då vi inom Bonus Copyright Access sedan länge har ett fungerade samarbete mellan utgivare och uphovspersoner kring skolkopieringsavtalen. Fördelen med en särskild avtalslicens på området är:

- Upphovspersonernas intressen lyfts fram i direktivets anda och syfte.
- Det blir tydligt vilka som är avtalets parter .
- Det blir tydligt hur fördelning av ersättningar ska fördelas.
- Motparten – nätföretagen – får en nationell helhetslösning.
- Omfånget av användning och avtal definieras tydligt.
- Utgivare och uphovsmannasidan får tillsammans en starkare förhandlingsposition.
- Det säkerställs i praktiken att avtal på området kommer till stånd.

Förutom den nya rätten – själva presspublikationsvärdet – går det även att få in användning av den ”vanliga” uphovsrätten i den särskilda avtalslicensen. På det sättet får vi till en bredare och mer funktionell reglering av en marknad som idag är oreglerad vilket förstås kommer att vara till gagn för uphovspersonerna.

Vi saknar att inte fotografiska bilder nämns i artikel 15. Det är nödvändigt med en korshänvisning från 49 a § URL till de nu föreslagna bestämmelserna. Vad som är fotografisk bild eller ett fotografiskt verk är upp till domstol att bedöma i varje enskilt fall och BLF menar att de bilder som är med i presspublikationer är att betrakta som fotografiska verk. Genom en sådan skrivning undviker också lagstiftaren att konflikter kring tolkningar uppstår

som kommer att kosta tid och pengar och som inte kommer att gagna genomförandet eller efterlevnaden av artikel 15.

Det förs en terminologi kring artikel 15 och 17 som vi uppfattar som begreppsförvirrande och Journalistförbundet tar förtjänstfullt upp det i sitt remissvar. Vad gäller orden "publicering" och "publicerat" går det ofta att byta ut dessa mot "användning" eller "använt". Det är inte ord för lagtext men kan med fördel användas i förarbetena. Det behövs också ett praktiskt ord för när något läggs ut för första gången eller när det återanvänds, utläggningsdatum kanske?

På sidan 120 i promemorian förs ett resonemang om att bilder och video kan komma vara undantag för användning med stöd av undantaget. Det här måste vara en tankelapsus. En bild eller en video är ett verk eller åtminstone en fotografisk bild och därigenom faller det resonemanget.

Det står tydligt att hyperlänkingsåtgärder inte ska omfattas. Det bör i förarbetena klargöras, på ett sätt som inte kan missuppfattas, vad som menas med hyperlänkning och vad som rymms inom begreppet. Vi har under referensarbetet påpekat att länkingsfrågan behöver en grundlig översyn. De domar som kommit på EU-nivå har snarare komplicerat frågan ytterligare. Det behövs ett omtag i detta och att en kommande lagstiftning inte går bort sig i teknikaliteter. Sverige borde omgående lyfta denna fråga inom EU.

Vad gäller *Skyddstiden* hänvisar vi specifikt till det svar som Journalistförbundet lämnar och i övrigt hänvisar till det svar som Bildupphovsrätt i Sverige lämnar i denna del.

Avslutningsvis anser BLF att både 15.2 och 15.5 ska föras in i den svenska lagstiftningen.

11. Fördelning av ersättning i vissa fall

Vi delar departementets bedömning i denna del och att det inte motiverar några genomförandeåtgärder.

12. Upphovsrättsligt ansvar för vissa leverantörer av onlinetjänster

Det här är den artikel som på förhand varit föremål för mest negativ kritik från plattformar och oroliga användare men också från enskilda journalister och politiker. "Nätfilter" "länkskatt" och "internets död" är några av uttrycken som florerat. När väl direktivet presenterades och under referensarbetets gång har debatten svalnat, ja i princip kylts av helt och det borde regeringen ta till sig och vända till något positivt. För artikel 17 har rätt implementerad en chans att gå från att ha varit en släckt fyr på ett stormigt känslolov till att bli upplysningens digitala vägvisare, en folkbildningsreform som inte är finansierad av det allmänna.

Vi organisationer som representerar upphovspersoner har självfallet ingenting emot att var och en av oss privat kan dela bilder, texter och annat som berikar oss så länge de vars intressen vi ombesörjer får en kollektiv ekonomisk kompensation för det. Och som tidigare nämnts är det inte vi som privatpersoner som ska stå för den högst rimliga notan för vårt digitala välbefinnande utan de nätföretag som lever mer än gott på våra digitala liv. Väljer plattformar och andra nätföretag som träffas av lagstiftningen att ta sitt ansvar och teckna avtal kommer vi att stärka demokratin genom ökade möjligheter till förkovring, fördjupning och nöje.

I promemorian är det tyvärr en annan riktning som beskrivs och pekats ut. Därför anser vi att:

- Direktivet i denna del ska genomföras så nära direktivets ordalydelse som möjligt.
- Det tydliggörs att det i första hand är avtal som ska träffas.
- Direktsändningar/livestreaming ska omfattas.
- Det vid hänvisning till undantaget för satir, parodi, travesti, pastisch, citat och kritik alltid ska utgå ersättning till upphovspersoner vars verk används.
- Upphovspersons namn och inte bara källa ska anges vid användning med hänvisning till undantaget för satir, parodi, travesti, pastisch, citat och kritik.
- Patent- och Registreringsverket ska stå för kostnad vid medling.

I övrigt hänvisar vi till det svar som Bildupphovsrätt i Sverige lämnar.

13. Nya regler om överlåtelse av upphovsrätt

För våra medlemmar och för andra på bildsidan är det här direktivets hjärta. Artikel 18–23 får en direkt träff på en fotografers vardag. Därför är det viktigt att den nya lagstiftningen inte går att förhandla bort men också att de olika artiklarna tas in utan att luckor eller att bakdörrar uppstår som kan vara till men för upphovspersonerna.

Vi delar departementets uppfattning om att det finns ett större utrymme att genomföra artikel 18–23 i nationell rätt på ett sätt som avviker från direktivtexten. Det ska givetvis användas till att ytterligare stärka upphovspersonernas svaga position. Möjligheten att räta upp en sedan länge snedvriden marknad till beställarsidans fördel kommer inte att – på grund av EU:s konstruktion och dess många medlemsstater – återkomma på åtskilliga år. Vi ser också en öppning för att redan i detta skede börja modernisera upphovsrättslagen så att den möter upp både en analog och digital tid och att den språkligt anpassas därefter så att fler kan läsa, förstå och använda lagtexten. Ett sätt att inleda det är arbetet är ordet *upplåtelse* används där det inte handlar om fullständiga och exklusiva *överlåtelser*. Detta förtydligande kan rimligtvis inte vara till nackdel för någon part som berörs av direktivet.

Om tidsgränsen för att retroaktivt kunna omförhandla ett avtal ska vara 10 eller 20 år kan diskuteras. BLF har i referensarbetet fört fram 10 år som en lämplig tidsgräns. Dels för att öka möjligheten att få igenom förslaget, dels för att det vid 20 år kan handla om avtal med en tydlig analog prägel som kan vara svårare att översätta till och värdera ur ett digitalt perspektiv. Men vi anser att fördelarna med 20 år är betydligt fler än nackdelarna och ansluter oss just i denna specifika del till det remissvar som KLYS och Copyswede tillsammans lämnar.

Det kommer sannolikt genom artikel 15 och 17 bli en liten förskjutning av intäktsströmmarna till fördel för medieföretagen och då finns det ingen som helst anledning att inte se till att deras avtal med upphovspersonerna ses över och anpassas till upphovspersonernas fördel. Helst ska det ske på mediehusens initiativ men det kanske är en utopi att tro att Aller, Bonnier, Egmont och andra självmant ska backa från sina oskäligen avtal (fulavtal). Hoppas att vi har fel.

Att frågan om en oavvislig ersättningsrätt har brutits ur det svenska genomförandet kan vi utifrån den information som vi nås av från ”*utredning Dir. 2021:31 Ersättning vid tillgängliggöranden på begäran och alternativ tvistelösning på upphovsrättsområdet*” bara beklaga. Även om oavvislig ersättningsrätt inte är den fråga som först pockar på för den som

är verksam i vår bransch finns det ändå ett uppdämt behov av en sådan lösning men som sannolikt inte lyfts på grund av risken att framledes bli ratad av aktörer/beställare med en i det närmaste monopolistisk position på marknaden. Vi förordar att en oavvislig ersättningsrätt införs i URL.

Det är också viktigt att direktivet i denna del genomförs så att upphovspersoner även kan rikta krav på någon som har förvärvat rättigheter i ett senare led.

Benämningen *kommersiell användning* måste i det här sammanhanget betyda de sammanhang där en upphovsperson delvis eller helt upplåter ett verk eller en fotografisk bild till någon eller något som inte agerar som privatperson. Alltså ska stat, regioner, kommuner, organisationer, företag och andra sammansättningar omfattas av lagstiftningen.

13.2 Rätt till skälig ersättning

Begreppet ”skälig ersättning” är i vår bransch tyvärr synonymt med en ersättning som inte alls är skälig. Det här bottnar bland annat i att det i domar vid intrång i upphovsrätt angetts ”skälig ersättning” enligt 54 § URL till en så pass låg nivå att det utifrån ett branschperspektiv inte kan bedömas vara skäligt. Det är något som beställarsidan utnyttjat och använt sig av i förhandlingar med upphovspersoner. (Vi kommer att i ett annat sammanhang återkomma till hur upphovsrätten påverkats av att vi centraliserat domstolsförfarandet genom Patent- och Marknadsdomstolen.)

I referensarbetet föreslog vi att begreppet ”berättigad och proportionerlig” ersättning skulle införas i stället för skälig ersättning. Nu har ett flertal upphovsmannaorganisationer i stället föreslagit att begreppet ”*lämplig, skälig och proportionerlig ersättning*” införs i den svenska lagstiftningen. Det är ett betydligt längre ordled men i övrigt har vi ingenting emot förslaget som har en acceptabel logik utifrån direktivtexten. Det viktiga är att vi kommer bort från ”skälig ersättning” eftersom uttrycket är så pass belastat och kopplat till en icke fungerande avtalsmarknad för upphovspersonerna.

I promemorian nämns praxis som ett sätt att bedöma vad som är skälig ersättning. Det kan på en fungerande marknad vara ett lämpligt uttryck men som situationen ser ut idag är det inget som vi förordar att man tar med i förarbetena. Vad gäller engångsbelopp som *lämplig, skälig och proportionerlig ersättning* så kan det i ibland vara en modell som fungerar bra för en upphovsperson. Men det är viktigt att det klargörs att det i första hand inte är att rekommendera. Tvärtom ska en upphovsperson i så hög grad som möjligt se till att dennes intäkter för sin prestation över tid matchar de intäkter som förvärvaren har av upplåtelsen. Mediehusens användning i ex antal titlar utan begränsning i tid är ett utmärkt exempel på när ett engångsbelopp inte fungerar. Det bör också framgå att en total överlåtelse (friköp) av den ekonomiska upphovsrätten bara i undantagsfall är förenlig med § 29.

Vad gäller att upplåta en användningsrätt till låg eller ingen ersättning så måste det vara upp till enskild upphovsperson att bestämma över det. Det viktiga är att ett sådant förfarande inte hindrar en upphovsperson från att senare nyttja de möjligheter som lagstiftningen ger vid en ”*lämplig, skälig och proportionerlig ersättning*”.

13.3 Rätt till ytterligare skälig ersättning

BLF anser att artikel 20 ska tolkas så att upphovsperson kan begära ytterligare ersättning även om den ursprungliga ersättningen är att betrakta som en ”*lämplig, skälig och proportionerlig ersättning*”. Det kan inte begäras att en upphovsperson alltid ska förstå och kunna värdera

vilken ekonomisk vinning en förvärvare har av exempelvis ett fotografi. Och det måste vara det samlade värdet från förvärvare och aktör senare i kedjan som ska beaktas. Här förs i promemorian ett för oss ologiskt resonemang. På sidan 196 står:

”Till skillnad från artikel 18 handlar det här alltså om omständigheter som tillkommit efter avtalets ingående. Det kan till exempel vara fråga om att ett verk blivit betydligt mer kommersiellt framgångsrikt än vad som kunde förutses vid avtalstidpunkten, eller att det tillkommit utnyttjanden av verket som inte förutsågs vid ingåendet av avtalet (till exempel försäljning av kringprodukter, s.k. merchandise).”

Medan det på sidan 197 står följande: **”Artikel 20 däremot ger upphovsmannen en rätt till en justering av ersättningen i situationer då intäkterna från utnyttjanden av verket är sådana att den avtalade ersättningen framstår som oproportionerligt låg. Detta åstadkoms genom att upphovsmannen i bestämmelsen ges en rätt till ytterligare lämplig och skäligen ersättning i dessa situationer. Det är förvärvarens intäkter – och inte också intäkter för senare aktörer i kedjan – som är utgångspunkten för jämförelsen (skäl 78).”**

Kringprodukter säljs inte sällan av tredje part och det finns en uppenbar risk för att förvärvare i första ledet på olika sätt kommer att göra affärsmässiga manövrar för att intäkterna i deras led ska framstå som låga eller obefintliga. Därför behöver även tredje parts intäkter vara föremål för lagstiftningen. En jämkning av avtalsregler bör kunna göras för hela avtalsperioden, även retroaktivt och omfatta alla situationer där ersättningen inte är proportionerlig.

I andra stycket 29 § begränsas verkan av en sådan jämkning som endast får påverkan på kvarvarande avtalstid. Stycket ger inte rätt att jämka andra villkor än ersättningen, vilket är begränsande eftersom andra villkor också kan påverka ersättningen.

En bakdörr som måste täppas till är om de företag som idag använder sig av oskäliga avtal (fulavtal) börjar att säga upp dessa avtal eftersom de då, som avtalen är formulerade, har en fortsatt och evig användningsrätt för det som upphovspersonen fram till uppsägningen levererat. Det här handlar ofta om ramavtal men där varje nytt uppdrag regleras enskilt. Det måste alltså gå att jämka en ersättning som blivit oproportionerlig också i avtal som sagts upp innan den 1 juli 2022 och som inte längre är i kraft.

BLF ansluter sig till önskemålet om att en retroaktiv verkan på 20 år ska införas i denna del.

13.4 Rätt till information

Här delar vi departementets uppfattning om att det inte får bli en för omfattande börda för förvärvaren men vi anser också att skäl 75 och 76 ska vara vägledande för hur den slutgiltiga lagstiftningen utformas. På sidan 202 står att: **”Vid en sådan begäran ska förvärvaren informera upphovsmannen om dennes identitet”** Det här menar vi är ett för snävt begrepp. Det kan vara stora världsomspännande koncerner det handlar om och därför bör **”och kontaktuppgifter.”** läggas till. Samma lösning rekommenderas för texten kring underlicenstagare.

Under *Rätten bör inte gälla för alla utnyttjanden* nämns att rätten inte ska gälla om motparten är slutanvändare. Det framstår som synnerligen ogenomtänkt. Förpackning tas upp som ett exempel och även i författningskommentar på sidan 258. Då skulle effekten bli att upphovsperson som har licensierat ett fotografi till en reklambyrå för en produkttillverkares räkning har rätt till information men inte om produkttillverkaren själv genomför affären.

Förpackningar säljer produkter och är det en bra bild på en förpackning som står jämte en förpackning med en sämre bild så väljs vanligtvis den med den tilltalande bilden om innehållet i övrigt är detsamma. Och vad gäller produkter och förpackningar har tillverkare klart för sig exakt hur många exemplar som sålts. Där måste informationsbördan för dem betraktas som mycket ringa. Vår slutsats är att även slutanvändare ska ge information om denne har intäkter via förvärvet som tydligt kan kopplas till upplåtelse eller överlåtelse.

I texten om *Rätten till information bör inte gälla för bidrag som inte är betydande* så nämns det att: **”Under förhandlingarna av direktivet nämndes som konkreta exempel på vad som skulle kunna vara ett bidrag som inte är betydande ett mindre bidrag från en sessionsmusiker på en inspelning eller en illustration av ett bokomslag i förhållande till boken som helhet. Det ligger alltså nära till hands att utgå från att bedömningen inte ska göras bara i förhållande till just det verk som upphovsmannen varit med och skapat, utan det större sammanhang i vilket det ingår, under förutsättning att det större sammanhanget utgör ett verk i sig.”**

Det här är ett olyckligt exempel. Självfallet är en bild på ett bokomslag betydande både enskilt och för verket som helhet. Och man måste utgå från upphovpersonerna även i denna del av direktivet. Även om en bok innehåller 300 sidor och en upphovsperson medverkar med två bilder på en av sidorna kan det för upphovspersonen vara nog så viktigt att få ta del av informationen. Här borde lagstiftaren vända på perspektivet. Rätten till information kan öka möjligheten att namngivelsen efterföljs om det ställs ökade krav på förvärvarna. Och det kan i sin tur underlätta för dem att återanvända material och göra rätt för sig. Idag finns det mycket bilder hos företag, organisationer och liknande som inte används för att man inte vet vem som tagit bilden.

Därför avstyrker BLF förslaget om införande av artikel 19.4 i 29 a § sista stycket som innebär ett undantag från informationsplikten om upphovspersonens/utövarens bidrag till verket inte är betydande med hänsyn till verket som helhet. Artikel 19.4 i DSM-direktivet är fakultativ och behöver inte genomföras i svensk rätt.

13.5 Rätt att häva ett avtal

Här hänvisar vi till det svar som KLYS och Copyswede tillsammans lämnar.

13.6 Alternativ tvistelösning

När det gäller rätt till alternativ tvistelösning är promemorians bedömning att nuvarande skiljeförfarande och privat medling anses uppfylla direktivets krav. Det håller inte BLF med om vilket vi framfört under referensarbetet. Syftet med artikel 21 måste vara att ge ett bättre stöd för upphovspersonerna och att utveckla en god branschstandard. Skiljeförfarande är inte ett lämpligt förfarande för upphovspersoner då det är kostsamt. Rent privat medling ser vi inte heller som ett alternativ.

Vi håller fast vid vårt tidigare förslag att det allmänna står för detta genom Patent- och registreringsverket. En sådan lösning skulle dessutom ge staten en god möjlighet att följa upp hur implementeringen av direktivet till svensk lag fungerat och vad som eventuellt är nödvändigt att justera i en framtid. Vi hoppas att den pågående utredningen 2021:31 tar detta i beaktande.

15. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Här menar BLF att förslag och synpunkter från BLF, Bildupphovsrätt i Sverige, Journalistförbundet, KLYS/Copyswede måste tas i beaktande för genomförandet av DSM i svensk lagstiftning.

16. Ekonomiska och andra konsekvenser

Det är oklart vad utredning *Dir. 2021:31 Ersättning vid tillgängliggöranden på begäran och alternativ tvistelösning på upphovsrättsområdet* kommer fram till. Om det visar sig att den bästa lösningen för en alternativ tvistelösning på upphovsrättsområdet är att staten står för kostnaden kommer det att medföra kostnader för det allmänna. Samtidigt skulle staten då visa att den tar upphovsrätten på allvar. (Att bara upprätta ett register över medlare känns i sammanhanget futtigt.) Det skulle också bli en öppning för de uphovspersoner som idag väljer bort att hävda sin rätt vi Patent- marknadsdomstolen.

Vi noterar med oro det som står på sidan 237: ”**Staten, kommuner och regioner kan också ingå avtal om utnyttjande av upphovsrättsligt skyddade verk och andra prestationer. På så sätt kan även det allmänna komma att beröras av de föreslagna bestämmelserna. I dessa situationer är det dock typiskt sett inte fråga om utnyttjanden på kommersiella grunder. Förslagen kommer därför ha begränsad betydelse i dessa fall. Sammantaget kan de inte förväntas medföra någon nämnvärd kostnadsökning för det allmänna.**”

Det är självfallet så att stat, kommuner och regioner i dessa sammanhang ska betraktas som kommersiella aktörer och omfattas av lagstiftningen precis som övriga förvärvare som inte är att betrakta som privatpersoner. Det förekommer idag att regioner och kommuner upphandlar fotograftjänster där dem tillskriver sig rättigheter på ett sätt som går stick i stäv med detta direktiv. Om det beror på okunskap eller någonting annat väljer vi att inte kommentera.

Avslutningsvis kan man fundera över om det är staten som borde stå för ersättning till uphovspersoner när en användning sker under en inskränkning i uphovsrätten.

Stockholm den 16 december 2021.

Putte Salminen, verksamhetsledare

Bildleverantörernas Förening – BLF_Fotograferna
 Box 1116
 111 81 Stockholm
 Tfn: 08-555 963 10
 Mejl: info@blf.se